

i Elimä (Elimäki) i östra Nyland och Jockis (Jokioinen) i Tavastland nämns inte. Båda fallen visar att också bönder underställda frälset förhandlade genom legala kommunikationskanaler som suppliker och domstolar, även om de parallellt använde sig av vardagsmotstånd. Samma princip gällde i stort sett för bönderna i de svenska provinserna, som likt frälsebönderna inte var representerade vid riksdagarna. Dessutom delades skatteböndernas viktigaste politiska målsättning – reduktion – av allmogen som helhet. Johan Holms strama tudelning av bondeallmogen i å ena sidan förhandlande skattebönder och å andra sidan en marginaliserad obesutten befolkning förefaller därmed som alltför enkelspårig.

Sammantaget ger *Man ur huse* emellertid en tydlig och överskådlig bild av hur både uppror och vardaglig förhandling påverkat statsbildningsprocessen i Sverige. Mats Hallenberg och Johan Holm framhäver i synnerhet hur samspelet mellan lokalsamhället och statsmakten var ett avgörande led i framväxten av en förhandlingsstat med ett politiskt ovanligt starkt bondestånd.

Helsingfors universitet

KASPER KEPSU

Bo Eriksson, *Sturarna: Makten, mordet, missdåden* (Stockholm: Norstedts 2017). 372 s.²⁸

Sturarna spelade en huvudroll i den utdragna process där Norden gick från att vara en union till att bli två stater. Trots det har släkten nästan alltid hamnat utanför blickfånget, vilket Bo Eriksson också påpekar i inledningen till den bok som här anmäls. Detta missförhållande vill han råda bot på. Studien innebär alltså ett annorlunda perspektiv på en betydelsefull period i svensk och nordisk historia.

Boken är organiserad som en fläta av två berättelser. Den ena följer Sture-släkten från 1300-talet fram till Anna Margareta Sture, som avled 1646 och som var den sista som bar namnet, medan den andra handlar om Sturemorden och går fram mot det fruktansvärda crescendo i Uppsala i maj 1567. Det är förstås ett val som Eriksson har gjort, men jag kan tycka att det blir väl obalanserat att låta Sturemorden spela en så framskjuten roll i familjens historia. Jag hade hellre sett en fördjupad analys av Sturarnas position kring mitten av 1500-talet, under de årtionden när släkten Vasa lade beslag på

28. Då Bo Eriksson är redaktör *Historisk tidskrift* har denna recension administrerats helt utan redaktörens inblandning. Redaktionell bearbetning och godkännande för publicering har gjorts av tidigare redaktören Lars M. Andersson.

kungamakten och gjorde den ärftlig. Finns det inga källor som gör att vi kan komma detta närmare eller som kan belysa vad Svante Sture den yngre tyckte om den utvecklingen?

Det finns genomgående i framställningen motsägelser och spänningsförhållanden som Eriksson med fördel hade kunnat få diskutera ytterligare. En sådan är att det var olika familjer som tog upp Sture-namnet utan att vara släkt. Just för att det inte är allmänt känt borde det ha uppmärksammats mer. Vid ett tillfälle (s. 79) skriver Eriksson i förbigående om Sten Sture den äldre: "Eftersom han fick en namne två generationer senare – de var inte släkt – läggs alltid till epitetet 'den äldre'." Den bildade allmänhet som boken uttryckligen riktar sig till tror jag blir förvånad över att få veta att den äldre och yngre Sten Sture inte var släkt. Till följd av att detta ämne inte fördjupas missar Eriksson möjligheten att diskutera vad släktskap och familjetillhörighet betydde i en tid som ofta har framhållits som präglad av dynastiernas framväxt i Europa.

Släktnamnet Sture kan som nämnts spåras tillbaka till början av 1300-talet, och ungefär hundra år senare föddes Sten Sture den äldre. De politiska ambitionerna för familjen höjdes ordentligt med honom. Han var riksförståndare i mer än trettio år och kämpade mot kung Hans och dennes försök att återupprätta den nordiska unionen. Sten Stures efterföljare, Svante Nilsson, inkluderas också i Erikssons skildring, trots att han tillhörde släkten Natt och Dag och inte kallade sig Sture; först hans son, Sten Svantesson, tog upp Sture-namnet. Han gjorde det för att visa sin legitimitet som riksförståndare efter att med vapenmakt ha tvingat bort Erik Trolle som av riksrådet valts till Svante Nilssons efterträdare men var alltså, som konstaterades ovan, inte släkt med sin namne.

Sten Svantesson, mer känd som Sten Sture den yngre, gifte sig med Kristina Gyllenstierna och tog upp kampen mot unionskungen Kristian II, men hans strävan visade snart hur illa organiserad statsmakten var i den svenska delen av unionen. Han kom i konflikt med ärkebiskopen Gustav Trolle och avsatte honom med riksrådets hjälp. Trots svårigheter lyckades han slå tillbaka två försök från Kristian II:s sida att återupprätta unionen. Det tredje anfallet i januari 1520 blev däremot slutet för Sten Sture när han blev svårt sårad och kort därpå avled. Ärkebiskopens och Kristian II:s samfälliga hämnd på Sten Stures anhängare kom i form av Stockholms blodbad och det blev Gustav Vasa som tog över Sturarnas försök att bryta ut en självständig stat ur unionen.

Sten Stures och Kristina Gyllenstiernas son Svante Sture den yngre fick ensam föra släktnamnet vidare. Trots att det inte saknades anledningar utmanade Svante Sture aldrig Gustav Vasa om makten. Eriksson påpekar att Svante Sture "är en av denna boks mest centrala gestalter" (s. 227), men trots

det är han lika undanlidande här som annars. Han fanns alltid nära makten, men var sällan i centrum. Det var Svante Sture och hans båda söner Erik och Nils som råkade ut för Erik XIV:s utfall av misstänksamhet den 24 maj 1567, då de och flera andra dödades i Sturemorden.

Tyvärr förmår Erikssons framställning inte att entusiasmera läsaren för ämnet. Jag saknar genomgående röster ur det samtida källmaterialet, röster som hade kunnat liva upp skildringen, en brist som är förvånande i en bok skriven av en 1500-talshistoriker. Det samtida brev materialet, som finns tillgängligt digitalt på *Svenskt diplomatarium* (fram till 1520-talet) och ofta ger kittlande inblickar i tiden, har inte använts alls. I skildringen av Sten Sture den äldre har Eriksson vidare använt Sturekrönikan på ett i mitt tycke ganska defensivt sätt och han anmärker att den har "många politiska bottnar och en problematisk tendens" (s. 115). Trots det kan krönikan användas för att undersöka hur riksföreståndaren ville framställa sig själv, vilket inte minst Sven Ulric Palme har visat i sin biografi över Sten Sture den äldre.

Invändningarna ska inte skymma det faktum att det finns många fascinerande aspekter i Erikssons berättelse om Sturarna, inte minst skildringarna av hur de agerade som kultursponsorer. Detta gällde främst den materiella kulturen, där bevarandet av dräkterna från själva Sturemorden och gravmonumentet i Uppsala kan ses som ingångar till den berättelse de ville framställa om sig själva. En annan förtjänstfull del är skildringen av släktens kvinnor; Eriksson lyfter fram dem som de betydelsefulla politiska aktörer som de var, inte minst i anslutning till Sturemorden. Erikssons studie av släkten Sture kan förhoppningsvis väcka intresse för den här spännande epoken och få andra att vilja gräva sig djupare ner i det samtida källmaterialet.

Linköpings universitet

ERIK PETERSSON

Erik Petersson, *Furste av Norden: Kristian Tyrann* (Stockholm: Natur & Kultur 2017). 524 s.

Den mytomspunne kungen Kristian II har blivit föremål för en ny populärvetenskaplig biografi, *Furste av Norden: Kristian Tyrann*, skriven av historikern Erik Petersson. Med tanke på Kristians beryktade insatser i svensk och dansk historia, är det förvånande att det saknats en modern biografi om honom. Petersson, som tidigare bland annat skrivit biografier om drottning Kristina, Karl IX och Per Brahe den yngre, är en rutinerad och skicklig författare. Kristians liv skildras i en effektiv framställning, som inte följer en helt